

BOTANIȘTI STRĂINI CARE AU LUCRAT ASUPRA FLOREI ROMÂNIEI

D. MITTELU*, LILIANA ANIȚEI*

1. **BAUMGARTEN JOHANN CHRISTIAN** s-a născut la 7 aprilie 1765 la Luckau (Germania) și a decedat la Sighișoara pe 29 decembrie 1843. A urmat școala primară și gimnaziul la Luckau, după care termină filozofia și medicina la Dresda și apoi la Leipzig. Este licențiat (1787) și doctor în medicină (1791), după ce în 1790 publică „*Flora Leipzighului*” (care conținea 1128 specii de plante vasculare și 552 specii criptogame) ceea ce îl recomanda deja ca un botanist consacrat. După ce obține doctoratul pleacă la Viena, unde capătă dorința de a cerceta flora Transilvaniei, încât în 1793 ajunge la Sibiu. După mai multe călătorii prin împrejurimi locuiește la domeniul lui Brukenthal de lângă Avrig iar apoi vizitează Brașovul și ocupă un post de medic la Nocrich (1794-1801) în care timp explorează și Munții Cibinului. Din 1801 este medic la Sighișoara, cu care ocazie studiază și flora Carpaților Orientali. A adunat un imens material de ierbar din Transilvania pe care l-a numit „*Ierbarul Patriei*”, cu circa 2000 de specii din 576 genuri. În 1815 avea gata trei volume din „*Enumerarea speciilor Marelui Principat al Transilvaniei*”, iar în 1816 le publică la Viena. Volumele conțineau descrierea a 2252 specii de fanerogame cu localizări precise, aranjate după sistemul lui Linné, având și denumiri populare românești, maghiare și germane, unele plante rămânând și astăzi cu denumirile date de el: *Telekia*, *Brukenthalia* ș.a. În 1840 a făcut și prefața celui de al patrulea volum, care a fost tipărit (postum) de către M. Fuss, cu adăugiri, în 1860, acesta cuprinzând descrierea a 842 specii de ferigi și mușchi. Colecția sa se găsește în ierbarul Universității din Cluj.

2. **BORBAS VINCE** s-a născut la 29 iulie 1844 la Ipolylit (Ungaria) și a decedat la 17 iulie 1905 la Cluj. Urmează seminarul la Eger unde își începe și cercetările botanice (1861), după care parcurge cursurile Facultății de Filozofie din Budapesta (1868). În anul 1872 devine profesor de științe naturale la un liceu din aceeași localitate, iar între timp obține doctoratul la Berlin revenind (în 1898) ca profesor de botanică aplicată la Universitatea din Budapesta. Timp de 30 de ani s-a ocupat de botanică, în Banat și Transilvania, iar din 1902 este profesor la Universitatea din Cluj și director al Grădinii Botanice a Universității (1903).

* Universitatea "Al.I. Cuza" Iași

Dintre lucrările publicate menționăm: *Cercetări botanice în Banat* (1873); *Împărțirea floristică a Carpaților* (1896, 1898); *Contribuții la flora Maramureșului* (1877, 1878); *Flora de la Buziaș* (1883); *Asupra genului Verbascum din Transilvania* (1886).

Describe din Transilvania pe *Aconitum lycoctonum* (1886) și *Gentiana carpatica* (1885).

3. **BRASSAI SÁMUEL** s-a născut la 15 iunie 1797 la Rimetea (Cluj) și a decedat la 27 iunie 1897 la Cluj. Până la vârsta de 12 ani învață acasă, apoi studiază la Școala superioară din Cluj, după care ocupă un post de pedagog. Din 1837 este profesor la Colegiul Unitarian din Cluj și custode la Muzeul Transilvan din același oraș. În anul 1839 devine membru corespondent iar din 1865 titular al Academiei Maghiare de Științe. Din 1872 este numit profesor la Universitatea Maghiară din Cluj iar din 1883 iese la pensie. A fost membru al Asociațiilor de naturaliști din Regensburg și Viena.

Dintre lucrările importante cităm: *Date botanice din Transilvania* (1838), *Nepeta ucranica* (1877) din Transilvania.

4. **DEGEN ÁRPAD** a trăit între anii 1866 și 1934. A avut mijloace financiare pentru a trăi independent. A fondat și a susținut revista „Foile de botanică maghiară” și a scris multe necrologuri. A fost un bun cunoscător al florei Balcanilor și deține cel mai mare ierbar particular (cca 300.000 foi de ierbar) pe care l-a donat Muzeului Național din Budapesta. A publicat, printre alte lucrări, „*Flora de la Orșova*” (1887), „*Flora de la Herculane*” (1901), „*Saussurea porcii*” (1904), „*Primula baumgarteniana*” (1908), „*Contribuții asupra florei muscinale din munții Bucegi*” (1914).

5. **FUSS MICHAEL** s-a născut la 5 octombrie 1814, la Sibiu și a decedat la 17 aprilie 1833 la Sibiu. După terminarea gimnaziului, a studiat, timp de doi ani la Viena, după care și-a reluat cercetările botanice. A fost profesor la Șura Mare și apoi la (1893) gimnaziul din Sibiu, unde a funcționat până în 1862. A publicat un manual didactic de botanică (1840). Opera principală a fost „*Flora pentru excursii în Transilvania*” (1866) cu denumiri științifice exacte și localizări. A fost președintele „Asociației pentru geografia Transilvaniei” și a publicat în „*Dezbateri și Comunicări ale Societății transilvane de Științele Naturii*” din Sibiu, care a hotărât elaborarea unui *ierbar normal al Transilvaniei*, din care s-au adunat 11 (secțiuni) centurii și care a ars într-un incendiu. O altă lucrare importantă a sa a fost *Enumerarea sistematică a criptogamelor din Transilvania*, publicată la Sibiu, în 1865.

6. **HAZSLINSZKY FRIGYES** s-a născut la 6 ianuarie 1818 la Késmárk (Ungaria) și a decedat la 18 noiembrie 1896 la Eperjes unde a fost profesor timp de 50 de ani. A urmat liceul în localitatea natală și Facultățile de Drept și Teologie. În anul 1840 începe excursiile botanice iar din 1843 face și studii de botanică la Viena. În 1846 revine la Eperjes unde este profesor și director până la moarte. Din 1863 este membru corespondent iar în 1872 devine titular al Academiei Maghiare de științe. Dintre lucrările științifice

importante menționăm: *Contribuții la flora Carpaților*, I-II (1852, 1853) și *Flora alpină a Pietrosului Rodnei* (1865).

7. **HEDWIG JOHANN** s-a născut la 8 decembrie 1730 la Brașov și a decedat la 18 februarie la Leipzig. A urmat școala primară la Brașov iar gimnaziul la Liceul Honterus. După moartea tatălui său (1746) tânărul Hedwig continuă studiile liceale la Viena apoi la Bratislava și Zittau. La Leipzig studiază printre alte cursuri, Facultatea de Medicină pe care o absolveste în 1756. Dorind să revină ca medic în Brașov n-a izbutit deoarece atunci Țara Bârsei era lovită de o epidemie de ciumă. A ocupat, în continuare, postul de preparator la Leipzig, și-și pregătea teza de doctorat în medicină pe care o finalizează în 1759, după care se mută la Chemnitz. Aici se consacră studiului mușchilor și descoperă organele lor sexuale prin care este recunoscut ca un „Linné al mușchilor“. În 1782 se mută la Leipzig, unde publică lucrarea „*Fundamentele istoriei naturale a mușchilor frunzoși*“ pentru care Academia din Sankt Petersburg îi acordă un premiu instituit pentru cea mai bună lucrare despre reproducerea la Criptogame și îi tipărește volumul. Pe această bază este ales profesor la Facultatea de Medicină (1784) iar în 1789 este numit profesor titular de botanică la Leipzig. El a publicat 34 de lucrări, printre care unele întinse și fundamentale, având valoroase desene făcute de mâna sa. După moarte, a lăsat neterminate *Flora de la Chemnitz*, *Fiziologia lumii vegetale* și *Speciile de mușchi frunzoși*. Aceasta din urmă apărută postum (1801) la Leipzig descrie 365 de specii de mușchi din care 157 specii sunt desenate foarte corect de el.

Pentru meritele sale a fost cooptat ca membru al Academiei din Berlin, Londra, Zürich și Stolckholm. Al. Humbold îl numește „Hedwig, marele nostru contemporan care s-a ridicat deasupra tuturor“. În onoarea lui a fost denumit genul de mușchi *Hedwigia*, familia *Hedwigiaceae* și revista pentru criptogame *Hedwigia* care ființează din 1852 până astăzi.

8. **HERBICH FRANTZ** s-a născut la 8 mai 1791 la Viena și a decedat la 29 septembrie 1865 la Krakowia (Polonia)

A fost medic militar la Viena, în Italia și Slovacia, în Galiția și la Cernăuți (1834-1856) cu care ocazie a adunat plante din M^{-ji} Tatra, Maramureș, M^{-ji} Rodnei și din Bucovina. A publicat *Plante alese din Galiția și Bucovina* (1836), *Flora Bucovinei* (1859) și *Răspândirea unor plante sălbatice în Galiția și Bucovina* (1861).

9. **HEUFFEL JOHANN** s-a născut în 1800 la Modor (Slovacia) și moare la 22 septembrie 1957 la Lugoj. A urmat liceul la Bratislava și facultatea de Medicină la Viena pe care o termină la Budapesta în 1826. Devine apoi medic militar la Arad și Lugoj (1829).

A publicat *Plante rare din Banat* (1834), *Contribuții la flora Banatului* (1857), *Enumerarea plantelor din Banatul Timișoarei* (1858).

10. **ISTVÁNFFI (SCHAARSCHMIDT) JULIUS** s-a născut în anul 1860 și se stinge din viață în 1930. A colectat alge din Ciuc și de la Constanța. De asemenea a studiat flora criptogamică și ciupercile patogene. Între anii 1896-1899 a fost profesor la Cluj iar apoi la Ierbarul Muzeului Național din Budapesta, iar în final a fost director al Institutului de Ampelografie din Budapesta. În 1880 a publicat *Adăugiri la algele din Dacia*.

11. **JÁVORKA SÁNDOR** s-a născut la 12 martie 1883 în Hegybánia (Ungaria) și a decedat la 28 septembrie 1961 la Budapesta. Orfan de tată, a urmat liceul la Selmekbanya și Universitatea la Budapesta. Obține doctoratul în botanică (1906) iar din 1905 a lucrat la Muzeul Național Maghiar din Budapesta. În 1936 devine membru corepondent al Academiei Maghiare iar în 1943 este membru titular. În 1952 este laureat al Premiului Kossuth pentru lucrarea *Lumea plantelor din Ungaria* (1951) scoasă în colaborare. Operele de bază sunt însă, *Flora (mare) a Ungariei* (1925 - 3 vol.) și *Iconografia florei ungare* (1929) cu peste 4000 figuri de plante, inclusiv din Transilvania desenate de Vera Csapody. La acestea se adaugă lucrări ca: *Date asupra florei Munților Retezat* (1910, 1911), *Ierbarul lui P. Kitaibel* (1957), *Flora din culturile Ungariei*, *Plantele medicinale din Ungaria* (2 vol., 1948), *Plantele horticole din Ungaria* (1961). Timp de peste 60 de ani a adunat circa 1500 foi de ierbar din Carpați și peste 3700 foi de ierbar din Transilvania. A fost redactor principal la *Acta Botanica* (publicație a Academiei Maghiare).

12. **KERNER (von Marilaun) ANTON** s-a născut la Mautern (Austria) la 12 noiembrie 1831 și a decedat în Viena la 21 iunie 1898. Urmează gimnaziul și seminarul din Krems și Facultatea de Medicină din Viena (1848-1853) obținând doctoratul în 1854. Devine profesor de științe naturale la liceul din Budapesta (1855-1860) apoi predă la Facultatea de Științele Naturii din Innsbruch (1860-1873) și apoi la Viena (1874).

A studiat flora Munților Bihorului (1859) întocmind un ierbar ce conține 120.000 foi care a fost depus la Universitatea din Viena.

A scris: *Cercetări de vegetație în Ungaria de est și vecinătăți* (1867-1879), *Lumea plantelor în țările Dunărene* (1863) ș.a.

13. **KITAIBEL PÁL** s-a născut la 3 februarie 1757 la Nagy Marton (Ungaria) și a decedat la 13 decembrie 1817 la Budapesta. A studiat la gimnaziul confesional din Sopron (din 1770) apoi la liceul din Győr. Din 1780 începe Facultățile de Drept și Medicină la Budapesta iar în 1785 obține doctoratul în Medicină. Din 1792 începe excursii ample de studii botanice susținute financiar de contele Adam Waldstein. În 1810 devine directorul Grădinii Botanice din Budapesta și profesor de botanică la Universitate, de unde se pensionează în 1816. A fost membru al multor societăți științifice străine: Berlin, Jena, Gottingen, Moskova, Sankt Petersburg, Lund. A adunat 13.243 foi de ierbar și a lăsat 43 manuscrise nepublicate (unele publicate de A. Kanitz: *Rămășițe Kitaibeliene* (1863) cuprinzând flora din Maramureș și Banat). A publicat: *Descrierea (și figurile) plantelor din Ungaria* (3 vol. 1803-1812) iar în lucrarea *Hidrografia Ungariei* (2 vol., 1829) sunt

publicate și plante de pe valea Cernei. În onoarea sa a rămas genul (de Malvaceae) *Kitaibelia*.

14. **PAX FERDINAND** s-a născut la 26 iulie 1858 la Königinhof (Boemia) și a decedat la 2 martie 1942 la Breslau (azi Wrocław-Polonia). Face studiile primare la Schatzlar și liceul la Landeshut. A absolvit Universitatea din Breslau (1879) iar în 1882 obține doctoratul în botanică cu o teză despre „*Anatomia ovulelor la Primula officinalis și Primula elatior*”. După această etapă devine profesor de științe naturale la Kiel unde îl cunoaște pe marele botanist german Adolf Engler, profesor și director al Grădinii Botanice de aici, la care F. Pax devine asistent. În 1886 este numit docent și se mută la Berlin; în această calitate predă un curs de botanică farmaceutică și devine specialist în anatomia drogurilor publicând lucrarea „*Morfologia plantelor cu privire specială la morfologia florii*”. Totodată prelucrează familiile Cyperaceae, Euphorbiaceae, Aceraceae ș.a în monografia „*Famiiliile naturale de plante*” editată de Engler.

În 1893 se mută ca profesor la Breslau și începe studiul fitogeografic al Carpaților, făcând și multe excursii în Transilvania și apoi în România.

Acum publică monografiile sale: *Flora Munților Rodnei* (1900), *Trăsăturile răspândirii plantelor în Carpați I, II* (1898, 1908) și *Fitogeografia României* (1929). Generalizările sale au rămas și astăzi valabile în cea mai mare parte. El remarcă faptul că „țărani români cunosc plantele mai bine decât cei din alte țări vecine”. La 1 octombrie 1926 iese la pensie dar continuă să mai lucreze la Fam. Euphorbiaceae și declară că iubea România și limba română pe care o învățase suficient de bine ca să se înțeleagă cu ciobanii din Carpați.

15. **RICHTER ALADAR** s-a născut la 5 ianuarie 1868 la Rionaszombat și a decedat la 11 iunie 1927 la Budapesta. A fost profesor de botanică la Universitatea din Cluj (1899-1913). A studiat ferigile exotice. În 1897 este profesor la liceul din Arad și apoi (1898) director la Muzeul Național Maghiar. A organizat o nouă grădină botanică la Cluj și a continuat împreună cu colaboratorii organizarea Muzeului Transilvaniei. El a scris un istoric al Institutului Botanic din Cluj și un determinant al plantelor din împrejurimile Clujului.

16. **RÖMER JULIUS** s-a născut la 21 aprilie 1843 în Brașov și s-a stins din viață în 1926, în același oraș. A absolvit Liceul „Honterus” iar între anii 1866-1870 urmează Facultatea de Științe din Viena, Heidelberg și Jena. Apoi revine ca profesor la Liceul Honterus din Brașov iar în perioada 1872-1909 este transferat la liceul de fete din aceeași localitate, deoarece avea convingeri evoluționiste căpătate de la fostul său profesor din Jena, E. Haeckel. Este numit doctor Honoris Causa al Universității din Breslau (azi Wrocław-Polonia).

Între anii 1875-1926 a publicat peste 100 de lucrări dintre care mai reprezentative sunt: *Flora Hărmanului*, *Flora Ciucașului* (1888), *Vegetația din Țara Bârsei* (1898), *Flora*

Postăvarului (1905), *Flora Bucegilor* (1914), *Necesitatea protecției plantelor în România* (1924).

Marchează multe drumuri turistice în munți, iar în 1908 contribuie la declararea ca rezervații botanice a muntelui Tâmpa și a Stejărișului Mic. Ierbarul pe care l-a făcut în urma cercetărilor de teren l-a donat Universității din Brașov.

A fost bun prieten și a corespondat mult cu Florian Porcius de la Rodna Veche. În onoarea lui a fost denumită specia *Astragalus rōmeri* descoperită de el în pasul Tulgheș.

17. **SCHUR FERDINAND** s-a născut la 18 februarie 1799 la Königsberg (azi Kaliningrad în Rusia) și a decedat în 1878 la Bielitz. După ce a absolvit gimnaziul urmează Facultatea de Farmacie la Berlin după care lucrează ca farmacist la Viena, în Slovacia, apoi în Ungaria iar în perioada 1845-1954 la Sibiu. După aceea se retrage la Viena iar în perioada 1845-1854 la Sibiu. După aceea se retrage la Viena, vânzând bogatul său ierbar Universității din Lemberg (azi Lvov-Ucraina).

A publicat *Catalogul florei transilvane* (1853) sub forma unei liste pentru schimburi de ierbar și *Enumerarea plantelor din Transilvania* (1866) care cuprindea 4622 specii de plante vasculare și talofite, dintre care 668 de specii (mici) descrise pentru prima dată, ca de exemplu: *Hepatica transilvanica*, *Phyteuma nanum*, *Dianthus tenuifolius* ș.a.

18. **SIMONKAI LAJOS** s-a născut la 9 ianuarie 1851 la Nyiregyháza - Ungaria și a decedat la 2 ianuarie 1910 la Budapesta. Rămas orfan de tată, face gimnaziul la Eperjes și începe Facultatea de Științe Naturale la Budapesta (1869). Fr. Hazslinszky îl îndeamnă să studieze flora Banatului și M.ⁱⁱ Retezat. În 1875 devine profesor la Oradea iar în 1879 obține doctoratul. În 1881 este profesor la Arad iar în 1886 își schimbă numele din Simkovics, la origine slovac. În 1891 este profesor la un gimnaziu din Budapesta iar în 1908 se pensionează, după ce fusese și profesor de fitogeografie la Universitatea din Budapesta (1892-1908).

Ierbarul de fitogeografie a rămas la Muzeul Național din Budapesta.

A scris *Enumerarea critică a florei vasculare a Transilvaniei* (1886), *Contribuții la flora Banatului* (1875, 1878), *Contribuții la flora Clujului și Turdei* (1878), *Contribuții la flora văii Sebeșului* (1879), *O excursie în Bihor* (1881), *Plante din jurul Aradului* (1890).

19. **SOÓ REZSŐ** s-a născut la 1 august 1903 la Odorheiul Secuiesc și a decedat la 10 februarie 1980 la Budapesta. A rămas orfan de tată la 14 ani. Școala primară și gimnaziul îl urmează la Cluj. Publică primul articol la vârsta de 17 ani. Începe Universitatea la Cluj și o termină la Budapesta. În 1926 obține doctoratul iar în 1927 se specializează la Dahlem-Berlin, când începe și primele excursii botanice. În 1927-1929 este director adjunct la Tihany iar în 1929 devine profesor de botanică la Debrecen. În 1937 este decan iar în 1940 este profesor de taxonomie la Cluj iar în 1944 este profesor la Budapesta și Debrecen. În 1947 este membru corespondent iar din 1951 membru titular al Academiei Maghiare de Științe. În 1951 primește premiul Kossuth. Între anii 1955-1969 este și director

al Grădinii Botanice iar în 1970 se retrage la pensie. În 1952 scrie un curs de *Botanică filogenetică* după ce în 1926 a scris o carte de botanică pentru școlile din Transilvania. În 1924 a scris *Lucrările botanice în limba română* publicate între 1919-1922. A fost conducător științific al prof. Ștefan Csűrös și A. Nyárády și al altor 60 de doctoranzi și geobotaniști maghiari. A publicat 29 cărți și peste 400 articole științifice și încă 3000 de recenzii și articole, în 7 limbi străine. A fost membru al Academiei Germane și al altor societăți științifice străine. A fost doctor Honoris Causa al Universității din Debrecen.

Lucrări principale: *Vegetația Clujului* (1927), *Vegetația din Harghita de Sud* (1930), *Vegetația din secuime* (1940), *Plantele din Alpinul Rodnei* (1944), *Flora Clujului* (cu E. Nyárády) (1940), *Conspectul grupărilor vegetale din Bazinul Carpaților* (1947-1957), *Conspectul florei Transilvaniei centrale* (1944-1951), *Pădurile din Al. Fagion dacicum din România* (1969), *Sinopticul sistematico-geobotanic al florei și vegetației maghiare I-VI, 1964-1980*, *Călătorii de studii în România* (1958) ș.a.

20. **UNGAR KARL** s-a născut la 9 septembrie 1869 la Sibiu și a încetat din viață la 23 noiembrie 1933 în aceeași localitate. Urmează liceul la Sibiu și Facultatea de Medicină la Viena și Graz.

Activitatea sa științifică se materializează într-un număr de peste 50 de lucrări dintre care mai importante menționăm: *Flora de la Herculane* (1901), *Contribuții botanice la flora din munții Rodnei* (1907), *Ocroțiți plantele* (1911), *Flora alpină a Carpaților Meridionali* (1913), ilustrată cu 24 planșe color, *Specii de omag din Transilvania* (1914), *Flora alpină a Transilvaniei* (determinator, 1925) care cuprindea denumiri populare românești, maghiare și germane. În perioada 1925-1932 este numit președinte al Asociației ardeleni de Științele Naturii din Sibiu.

D. Mittelu, Liliana Aniței**J. BAUMGARTEN****V. BORBAS****S. BRASSAI****A. DEGEN****M. FUSS****F. HÁZSLÍNSZKY****J. HEDWIG****FR. HERBICH****J. HEUFFEL****G. ISTVÁNFFI****S. JÁVORKA****A. KERNER****P. KITAIBEL****P. FAX****A. RICHTER****J. RÖMER****F. SCHUR****L. SIMONKAI****R. SOÓ****K. UNGAR**